

RASTIŠČA TRAJNIC IN SONCE NA VRTU

V veselje, če so s soncem obsijane

KO BESEDA NANESE NA IZBIRO TRAJNIC, SI MARSIKDO V MISLIH NAJPREJ NARIŠE CVETOVJE, BARVO, OBLIKO, VELIKOST IN ČAS CVETENJA, POZABI PA NA RASTLINO KOT CELOTO, ŠE MANJ POZORNOSTI NAMENI NJENIM ŽIVLJENJSKIM POTREBAM. ČE BI SE RADI PONAŠALI Z BUJNIM CVETENJEM, ZDRAVO RASTJO IN LEPO SILHUETO TISTI, KI SMO JIM NAMEDILI S SONCEM OBSIJAN DEL VRTA, BOMO MORALI PRED OBLIKOVANJEM USPEŠNIH ZDRUŽB PRISLUHNITI NJIHOVIM POTREBAM PO SVETLOBI, VODI IN PRAVIH TLEH. NA SONČNIH LEGAH LOČIMO TRI ŽIVLJENJSKE PROSTORE ZA TRAJNICE – ODPRT, VREMENSKIM VPLIVOM NAJBOLJ IZPOSTAVLJEN PROSTOR, VRTNO GREDO IN SKALNJAK, KI OD VSEH TREH NAŠTETIH ZAHTEVA NAJVEČ NATANČNEGA ROČNEGA DELA.

DRUŽBA ZA ODPRT PROSTOR

Odpert prostor je prostor brez dreves ali večjih grmovnic, izpostavljen soncu, vetru in padavinam. Večinoma so to odprte tratne ploskve, ki pa se po značilnostih lahko med seboj razlikujejo. Različni so tipi zemlje, vlaga v njih in nagib terena – vse to vpliva na izbiro rastlin. Poleg tega se zanje odločamo po njihovi funkcionalnosti in oblikovni izraznosti. Kjer naj bo ves teren pregleden, bomo sadili nižje rastline. Drugod se bomo odločili za visoke ali jih kombinirali. Nekje želimo v določenem letnem času obilo cvetja in barv, drugod bodo primernejše bolj umirjene zelene barve listja. Včasih s trajnicami nadomeščamo celo trato. Poleg tega jih lahko sadimo na tista mesta, kjer ne bi uspevala nobena druga skupina vrtnih ra-

stlin, denimo na pobočja in druge zapuščene terene.

Na odprtem prostoru, zlasti če je svet nagnjen proti soncu, se zemlja hitreje osuši, zato moramo na taka mesta saditi trajnice, ki niso zahtevne glede preskrbe z vodo. Ker je njihova izbira bogata, bomo opozorili predvsem na manj poznane ali premalo uporabljene. Mednje bi lahko uvrstili trajnice iz rodu *Allium*, lukov. Ob imenu luk se ponavadi spomnimo na čebulo, česen, drobnjak ali čemaž. Vendar v ta rod spada

1. MAČJA META, NEPETA SP., IN KADULJA, SALVIA NEMOROSA, NA ROBU CVETLIČNE GREDE. ZA OBROBE VRTNIH GRED NE SADIMO NAJNIŽJE RASTOČIH TRAJNIC, SAJ SO PRENIZKE. OBROBNE RASTLINE NA CVETLIČNI GREDI NAJ BI BILE VISOKE VSAJ 20 CENTIMETROV.

2. SONČECE, HELIANTHEMUM 'LAWREN-SON'S PINK', JE BLAZINASTO RASTOČA TRAJNICA Z DROBNIMI LISTI IN ROZA CVETOV. RASTE V SUHIH IN ODCEDNIH TLEH ALI KOT OBROBA NA GREDI. V OZADJU ZVONČNICA.

3. MED TRAJNICE SADIMO TUDI ČEBULNICE, SAJ BO TAKO GREDA LEPA OD ZGODNJE POMLADI, KO ZACVETIJO PRVE NARCISE IN ŽAFRANI. TRAJNICE, KI ODŽENEJO POZNEJE, LEPO PREKRIJEJO RJAVEČE LISTE ČEBULNIC.

4. VRTNA GREDA, POSAJENA S TRAJNICAMI, KI ZAHTEVAJO VEČ OSKRBE: Z GROZDASTO PLAMENKO, PHLOX PANICULATA, FIZOSTEGIJO, PHYSOSTEGIA VIRGINIANA, IN DRUGIMI. ŽIVA MEJA NAREDI LEPO OZADJE.

5. KITAJSKI DROBNJAK, ALLIUM TUBEROSUM, V DRUŽBI KITAJSKEGA TRSTIKOVCA, MISCANTHUS SINENSIS. OBE TRAJNICE STA TRPEŽNI IN BREZ VEČJE OSKRBE RASTETA NA SONCU, PRENESETA PA TUDI TEŽJA TLA.

6. DIŠAVNICE SO LAHKO TUDI ZANIMIVE OKRASNE RASTLINE. SADIMO JIH NA SONCE, SAJ SO TAKO NJIHOVI LISTI BOLJ AROMATIČNI. NA FOTOGRAFIJI JE RUMENOLISTNI ŽAJBELJ, SALVIA OFFICINALIS 'ICTERINA', V DRUŽBI RUMENOLISTNE DOBRE MISLI, ORIGANUM VULGARE 'AUREUM'.

veliko okrasnih lukov, ki se razlikujejo po višini, velikosti glavičastih socvetij in barvi cvetov. Večina jih ima rožnate cvetove, med njimi pa je posebno zanimiv *Allium tuberosum*, ki se odlikuje po belih cvetovih in cveti vse poletje do pozne jeseni.

Tudi hermelike, *Sedum*, bodo lepo uspevale na takih mestih. Posebej bi vas rada opozorila na lepo hermeliko, *Sedum spectabile* 'Brilliant', ali na *Sedum telephium* 'Herbstfreude'. S cvetovi nas bodo razveseljevale pozno poleti in jeseni.

Za odprt prostor so okrasne trave skoraj idealne, saj prenesejo veter in sušo. Na izpostavljenih mestih so celo nepogrešljive, saj delujeta njihovo valovanje in gibanje v vetru na nas blagodejno. Na opisane lege sadimo okrasne trave iz rodov *Festuca*, *Miscanthus*, *Pennisetum*, *Molinia*, *Calamagrostis*, *Stipa* in druge.

DRUŽBA ZA VRTNO GREDO

Za vrtno gredo so najprimernejše razkošne, bogato cvetoče trajnice, ki so najzahtevnej-

še za gojenje in nadaljnjo oskrbo. Uspevajo le na skrbno urejenih tleh, kjer jih redno okopavamo, plevemo, primerno gnojimo in po potrebi zalivamo. Grede oskrbujemo podobno kot na zelenjavnem vrtu. Vrtna greda s trajnicami je samostojen motiv, vendar ponavadi ni sestavljena samo iz trajnic, temveč lahko nanjo posadimo tudi grmovnice ali manjša drevesa. Dobrodošla je odločitev za zimzeleni grm, da zasaditev pozimi ne bo videti prazna. Posebno bo privlačna, če ima za ozadje živo mejo ali ograjo, ki bo poudarjala spredaj rastoče rastline. Ko zasadimo vrtno gredo, je na začetku resda videti prazna, vendar se različne vrste trajnic različno hitro razraščajo – nekatere že v pol leta, druge v treh letih, nekatere šele po tolikšnem času prvič zacvetijo. Zato moramo upoštevati, da bo greda dosegla pravi učinek in zaživela v vsej svoji polnosti šele po treh letih. Do takrat pa se praznim prostorom med trajnicami izognemo tako, da mednje za poživitev posadimo enoletnice. Če smo neučakani in bi radi hitreje dosegli učinek, lahko rastline sadimo gosteje, da bo med njimi manj praznega prostora.

Jeseni, ko del trajnic že odcveti, nekatere do tal porežemo, druge pa pustimo, saj njihove posušene, z ivjem ali snegom okrašene silhuete krasijo vrt tudi v zimskih mesecih. Te postrizemo na koncu zime. Še pred prvo zmrzaljo je priporočljivo gredo pokriti z dobro uležanim in preperelim hlevskim gnojem, ki bo rastline malo zaščetil, predvsem pa bo vir hrane za naslednjo sezono. Če bi gnoj potrosili, ko bi bila zemlja že zmrznjena, bi se spomladi odtajala veliko pozneje.

Izbor trajnic za vrtno gredo je vsako leto bolj raznolik, najpriporočljiveše smo v nadaljevanju razporedili v skupino nižjih za obrobe in višjih za osrednji del vrtno grede. Za obrobe vrtnih gred so dobrodošle mehkodlaka plahtica (*Alchemilla mollis*), bergenija s sortami, jesenska astra (*Aster dumosus*), nižje rastoče vrtno kresnice (*Astilbe*), kavkaška spominčica (*Brunnera macrophylla*), nižje vrste zvončnic (*Campanula*), kitajska plavica (*Cerastium plumbaginoides*), krvomočnica (*Geranium*), sretena (*Geum*), nižje vrste maslenic (*Hemerocallis*), sivka (*Lavandula*), mačja

meta (*Nepeta*), kadulja (*Salvia nemorosa*), hermelika (*Sedum*) in še mnoge druge.

Med višje trajnice, primerne za vrtno gredo, sodijo rman (*Achillea*), preobjeda (*Aconitum*), mehiški ožepek (*Agastache*), okrasni luk (*Allium*), anemone (*Anemone*), orlica (*Aquilegia*), pelin (*Artemisia*), astre (*Aster novi-belgii*), zvončnica (*Campanula*), krizantema (*Chrysanthemum*), ostronik (*Delphinium*), srčki (*Dicentra*), naprstec (*Digitalis*), ameriški slamnec (*Echinacea*), konjska griva (*Eupatorium*), sončece (*Helenium*), bakljasta lilija (*Kniphofia*), volčji bob (*Lupinus*), lučca (*Lychnis*), pijavčnica (*Lysimachia*), makleja (*Macleaya*), monarda (*Monarda*), potonika (*Paeonia*), plamenka (*Phlox*), zvončnik (*Platycodon*) in mnoge druge. Tu pa so še okrasne trave, ki jih ravno na vrtnih gredah uporabljamo v vse večjem številu. Med trajnice posadimo tudi pomladanske čebulice. Ne smemo pozabiti, da vrtna greda ni vedno lepa in barvita, a je lahko kljub temu zanimiva in urejena, saj so privlačni tudi listi, plodovi in celo z ivjem obložena posušena stebelca.

7. SUHOLETNICA, ERIGERON KARVINSKIANUM, RASTE TUDI V DROBNIH SKALNIH RAZPOKAH IN CVETI VSE POLETJE, DO PRVIH ZMRZALI. NA FOTOGRAFIJI JE V DRUŽBI NEMŠKEGA ROŽMARINA, SANTOLINA CHAMAECYPARISSUS, KI SE ODLIKUJE PO SREBRNIH LISTIH. OBE TRAJNICI NAJLEPŠE USPEVATA NA SUHIH, SONČNIH LEGAH.

DRUŽBA ZA SKALNAT ALI KAMNIT PROSTOR

Skalnat ali kamnit prostor je na vrtu ali v parku največkrat narejen umetno in je za oskrbo najzahtevnejši. Poleg skalnjakov ga predstavljajo še suhozidi in terase, večinoma peščena, s skalami ali kamenjem posejana rastišča, na katerih uspevajo naskalne rastline. Ureditev skalnjaka je zahtevna naloga. Včasih so jih imeli v vsakem bogatejšem vrtu, medtem ko se jim zdaj izogibamo. Razlog ni samo v velikih začetnih stroških, ko je treba kupovati skale, kamenje, mivko, pesek in preostali material, potreben za pripravo rastišča, temveč predvsem v neprav preprosti oskrbi. Zanj je potrebno tudi veliko natančnega ročnega dela.

RASTIŠČA TRAJNIC IN SONCE NA VRTU

8. SIVKA, *LAVANDULA ANGUSTIFOLIA* 'HIDCOTE BLUE', IN ČIŠLJAK, *STACHYS BYZANTINA* 'BIG EARS', STA TRAJNICI, KI RASTETA TUDI NA NAJBOLJ SONČNIH RASTIŠČIH IN V PEŠČENIH TLEH.

9. PROSO, *PANICUM VIRGATUM*, SE S SVOJIMI PROSOJNIMI SOCVETJI LEPO DOPOLNJUJE Z MODRO CVETOČIMI JESENSKIMI ASTRAMI, *ASTER DUMOSUS*. ASTRA SPOMLADI ŽE ZGODAJ ODŽENE, TAKO DA JO LAHKO SADIMO ZA OBROBE VRTNIH GRED.

Trajnice, ki so primerne za nasaditev skalnih prostorov, so večinoma pritlehne in razraščajoče se rastline, ki prekrivajo tla in skale, s koreninami pa segajo v vmesne prostore, v razpoke in luknje. Taka rast ščiti korenine pred vročino, saj je med razpokami hladneje, hkrati pa tam ni drugih rastlin, s katerimi bi morale tekrovati za prostor, svetlobo in hranilne snovi. Večina naskalnih rastlin je zelo skromnih in bi se v bogatejši prsti čezmerno razraščale. Najpogostejša je razvrstitev naskalnih trajnic glede na količino sonca, ki jim godi: poznamo take za izrazito sončna mesta in druge, ki bodo lepše uspevale, če jim bomo v skalnjaku namenili bolj senčne kotičke.

Trajnice iz prve skupine so na slovenskih vrtovih zelo pogoste in poznane, ne samo na skalnjaku, suhozidu ali med škarpniki, temveč tudi drugje. Zato naj jih naštejemo le nekaj – skalni grobelnik (*Alyssum saxatile*), repnjak (*Arabis caucasica*), pečnik (*Armeria maritima*), avbrecija (*Aubrieta*), nizke vrste zvončnic (*Campanula*), nagelj (*Dianthus*), naskalni mleček (*Euphorbia myrsinites*), pajčolanka (*Gypsophila*), iglasta plamenka (*Phlox subulata*), homulica (*Sedum*), materina dušica (*Thymus*) in mnoge druge.

Na bolj senčnih mestih med skalami bodo lepo uspevale bergenija (*Bergenia*), ki se še zlasti odlikuje po svojih velikih listih, karpatska zvončnica (*Campanula carpatica*), ognjeni dež (*Heuchera*), dresen (*Polygonum affine*) ter nekateri jegličiči (*Primula*) in kamnokreči (*Saxifraga*). Med njimi nikakor ne smemo pozabiti na manjše praproti, kot so venerini lasci (*Adiantum pedatum*) in jelenji jezik (*Phyllitis scolopendrium*). Med nezahtevnimi trajnicami, ki bo lepo uspevala na kamnitem svetu, je tudi suholetnica (*Erigeron karvinskianus*), ki nas s svojimi drobnimi, marjeticam podobnimi cvetovi razveseljuje od poletja do pozne jeseni. Je manj prezimno trdna in mora biti posajena v dobro odcedna, najraje čim bolj suha tla, da ji zimska mokrota ne bi škodovala.

**BESEDILO IN FOTOGRAFIJE
BERNARDA STRGAR**

